

Vergaderjaar 2007–2008

31 200 V

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2008

G

BRIEF VAN DE VOORZITTER VAN DE EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL

Aan de Adviesraad Internationale Vraagstukken

Den Haag, 22 februari 2008

De commissie Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking (BDO) en de commissie Europese Samenwerkingsorganisaties (ESO) van de Eerste Kamer hebben in gezamenlijke vergaderingen op 5 en 12 februari 2008 gesproken over een adviesaanvraag aan de Adviesraad Internationale Vraagstukken inzake de (toekomst van de) relatie Europese Unie – Rusland.

Op basis van artikel 17 van de Kaderwet Adviescolleges en artikel 2 van de Wet op de Adviesraad internationale vraagstukken verzoek ik hierbij de Adviesraad Internationale Vraagstukken een advies uit te brengen over de relatie tussen de EU en Rusland.

Achtergrond

Rusland is het grootste buurland van de EU, maar is daarnaast ook de andere buur van de oostelijke buurlanden van de Unie (Belarus, Oekraïne, Moldavië; en als Turkije zou toetreden ook Georgië, Armenië en Azerbeidzjan). Rusland toont de laatste jaren een duidelijk assertiever buitenlandbeleid, mede ingegeven door de sterk toegenomen strategische waarde van de voorraden van fossiele brandstoffen, met name gas. Waar de EU oorspronkelijk vrijwel de enige afnemer was, moet zij deze positie nu delen met Japan en met opkomende markten als China en India. In deze geopolitieke context speelt voorts de plaatsing van een anti-raket-schild in het oosten van de Unie, de toetreding van Servië tot de EU, en de unilaterale onafhankelijkheidsverklaring door Kosovo. Dit betekent dat de relatie tussen de EU en Rusland mede bekeken moet worden in het licht van de bredere omgeving: dat van de GOS-landen en de Verenigde Staten, alsmede in het licht van de relatie met de NAVO.

In 2008 verloopt de bestaande Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst (PCA) tussen de EU en Rusland; beide partijen willen een nieuwe overeenkomst sluiten, maar zijn het niet eens over de inhoud ervan.

Rusland heeft laten weten te streven naar een nieuwe strategische grondslag, zonder aan te geven welke, terwijl de meeste lidstaten van de EU de oude overeenkomst, gebaseerd op de vier gemeenschappelijke ruimtes, als uitgangspunt willen nemen. De EU heeft een zeer uitgebreid pakket aan programma's en middelen op het terrein van economische integratie en op het terrein van goed bestuur, democratisering en mensenrechten open staan voor al haar buurlanden, ook voor Rusland. De buurlanden zijn vrij om aan te geven in welke sectoren zij met de EU willen werken. Dit wordt, na bespreking in de regering en in het parlement van het betrokken land, vastgelegd in een samenwerkingsprogramma. De PCA is de juridische basis daarvoor. Eenmaal afgesproken doet de EU een nulmeting en houdt vervolgens jaarlijks de voortgang bij.

Zorgen zijn er over het terugdraaien van democratiseringsprocessen en van vrije speelruimte voor de media, het niet-vervolgen van mensenrechtenschendingen met name in relatie tot de bestaande, bevroren conflicthaarden. In dit verband is het de vraag welke rol de Raad van Europa en de OVSE kunnen vervullen en hoe effectief het Hof voor de Rechten van de Mens kan zijn. Zorgelijk is verder het maar mondjesmaat openstellen van de economische markten en de eenzijdige economie. Sinds het uiteenvallen van de Sovjet Unie is de armoede sterk gestegen en heeft de afname van de bevolking ongekende vormen aangenomen.

Daarnaast doet de vraag zich voor welke nieuwe mogelijkheden het intensiveren van de banden met Rusland zou kunnen bieden. Te denken is aan uitbreiding van voedselproductie in dit uitgestrekte land, naast het versterken van de energieleveringszekerheid voor de Unie.

Adviesvragen zijn:

- Welke scenario's zijn denkbaar voor de ontwikkeling van de relaties tussen de EU en Rusland, uitgaande van de ontwikkeling van het buitenlandbeleid van dit land in de richting van (i) een constructief partnerschap met de EU en (ii) een eigenstandig assertief beleid met geopolitieke ambities?
- Welke visie heeft Rusland in deze twee scenario's op de samenwerking met de EU op het terrein van vrede, veiligheid en recht? In het bijzonder in zake samenwerking op het terrein van terrorismebestrijding, democratisering, vrije media, en respect voor mensenrechten en de visie op de bevroren conflicthaarden.
- Wat betekenen beide scenario's voor de economische samenwerking met de EU? In het bijzonder zijn de openstelling van markten en economische verbreding van belang. Bij dat laatste is te denken aan het verhogen van de voedselproductie. En wat betekenen deze scenario's voor de levering van energie aan de Unie, c.q. aan de individuele lidstaten?
- Wat betekenen de scenario's voor de samenwerking van de EU met de gezamenlijke buurlanden, in het bijzonder voor Oekraïne (en hun wens tot toetreding tot de EU), maar ook Belarus, Moldavië en de landen van de zuidelijke Kaukasus? En wat betekenen de scenario's voor de mogelijkheden tot het oplossen van de bevroren conflicthaarden zoals die er zijn in Moldavië, Georgië, Armenië en Azerbeidzjan?
- Welke instrumenten kan de EU aanwenden in de twee onderscheiden scenario's? Kaderstellend is het bestaande Europese nabuurschapsbeleid (ENB), waarvan alle programma's en fondsen ook openstaan voor Rusland. Onder welke noemer en onder welke voorwaarden zou

dat kunnen worden vormgegeven? Waar ligt in elk van de scenario's het evenwicht tussen de «sticks» en de «carrots»?

- Hoe kan de Nederlandse regering en specifiek de Staten-Generaal positief bijdragen aan de relatie met Rusland en de relatie tussen de EU en Rusland in de twee geschetste scenario's?

De Eerste Kamer ziet met belangstelling uit naar uw spoedige advisering¹

Met vriendelijke groet en hoogachting,

Y. E. M. A. Timmerman-Buck

¹ De aanbiedingsbrief van de Voorzitter van de Adviesraad Internationale Vraagstukken van 23 juli 2008 met het op 4 juli 2008 vastgestelde AIV-advies nr. 61 «De samenwerking tussen de Europese Unie en Rusland, een zaak van wederzijds belang» zijn ter inzage gelegd op de afdeling Inhoudelijke Ondersteuning onder griffienummer 141910.